

V O O R R E D E.

Bij de opheffing der Afrikaansche Vereeniging, door wijlen Z. K. H. Prins Hendrik der Nederlanden gesticht, om de pogingen door Koning Leopold van België aangewend tot onderzoek en beschaving van het donkere werelddeel te ondersteunen, werden, met goedkeuring van den Voorzitter Z. K. H. den Prins van Oranje, de nog voorhandene fondsen bestemd voor eene meer zelfstandige poging van Nederland om tot dat schoone doel bij te dragen. Die opheffing zelve was het gevolg van de overtuiging, dat Nederland eene eigen taak in Afrika te vervullen heeft, die bij eenvoudige aansluiting aan de internationale Vereeniging, waarin België de hoofdrol vervult, niet tot haar recht kon komen. Het dus ontstane fonds voor het wetenschappelijk onderzoek van Afrika werd onder de hoede van het Nederlandsch Aardrijkskundig Genootschap gesteld, opdat het dit, vermeerderd door de renten die het kapitaal zou afwerpen en met de jaarlijksche of buitengewone bijdragen van belangstellenden, zou doen beheeren totdat de aanwezige som gestegen zou zijn tot een bedrag, voldoende om voor een onderzoek, of althans voor de ondersteuning van een onderzoek, van eenig nog gebrekkig bekend gedeelte van Afrika te worden aangewend.

Mijn zoon, de ingenieur D. D. Veth, vroeger werkzaam bij den spoorweg langs den linker-oever van het Züricher meer en

bij de St. Gotthardt-baan, en later zoo ik mij vlei niet ongunstig bekend geworden door zijne deelneming aan de Sumatra-expeditie en de photographiën, kaarten en Aardrijkskundige Beschrijving van Midden-Sumatra, die wij hem verschuldigd zijn, voelde, na den afloop der Amsterdamsche tentoonstelling, waaraan hij een zeer werkzaam aandeel had, de zucht in zich ontwaken om andermaal eene wetenschappelijke reis van grooteren omvang te ondernemen. Gaarne had hij zich weder aan het onderzoek van eenig gedeelte van Nederlandsch Indië gewijd; maar ofschoon sedert een paar jaren op de koloniale begroting eene som van f 10,000 voor de ondersteuning van wetenschappelijke onderzoekingen in N. I. is uitgetrokken, hebben de pogingen van het Aardrijkskundig Genootschap, om die som geheel of ten deele voor een onderzoek van Oost-Borneo te doen bestemmen, schipbreuk geleden op de overweging, dat die streken thans niet genoegzaam veilig zijn om zonder militair geleide te worden bereisd, dat de Regeering zoodanig geleide niet verschaffen kon op grond harer verhouding tot de inlandsche vorsten, en dat zij geene ondersteuning mag verleenen aan eene onderneming die zij als gevaarlijk beschouwt, en meent te moeten ontraden. Nu kunnen en zullen ongetwijfeld dezelfde bedenkingen geopperd worden tegen het bereizen van elk deel van Nederlandsch Indië dat nog onder het bestuur zijner eigen vorsten staat, en waar door de Nederlandsche ambtenaren slechts een zeer gebrekkig toezicht wordt uitgeoefend, ontoereikend om veiligheid van persoon en goed te verzekeren. In die gedeelten daarentegen waar de inlandsche vorsten vervallen zijn en die rechtstreeks onder het bestuur van Nederlandsche ambtenaren zijn gesteld, schijnen reizen, als hier bedoeld worden, minder noodig en kan de taak van het wetenschappelijk onderzoek vervuld worden door Gouvernements-ambtenaren tot verschillende takken van dienst behoorende, zooals de topographische dienst, het mijnwezen, het boschwezen, de ambtenaren voor de inlandsche talen, voor de

statistiek enz., gelijk dan ook werkelijk in de laatste jaren zeer veel van dien aard door hen is verricht. En wat eindelijk die streken betreft die slechts in naam tot Nederlandsch Indië behooren, zooals de binnenlanden van Flores, Timor, Nieuw-Guinea, eenige gedeelten van Celebes enz., mag men het wel als zeker stellen, dat het Gouvernement nog grooter zwarigheden maken zal, als voor die welke door vazallen van Nederland bestuurd worden. De Engelsche botanicus Forbes, die sedert kort van een belangrijke reis in den Indischen Archipel is teruggekeerd, moest het onderzoek van Celebes opgeven, omdat de autoriteiten te Batavia zwarigheid maakten hem verlof te geven om in de onafhankelijke binnenlanden door te dringen, waar zij buiten staat waren zijne veiligheid te verzekeren, en ondervond dat ook tegen het onderzoek der Tenimber-eilanden bedenkingen van ernstigen aard werden geopperd. De Gouverneur-Generaal, ofschoon hem het gebruik der Gouvernements-kruisbooten toestaande en hem van brieven van aanbeveling voorziende, waarschuwde hem in een eigenhandig schrijven tegen het (door de ervaring zoowel van den heer Riedel als van den heer Forbes gelogenstrafte) gevaarlijk karakter der Inlanders, dat de reizigers van een onderzoek, hoe wenschelijk ook, moest afschrikken, daar het Gouvernement buiten staat was hen te beschermen. Het staat dus wel vast, dat ook in zoodanige gewesten het Gouvernement geen geldelijken steun aan Nederlandsche reizigers zou verleen, en hun, bij de angstvallige opvatting zijner verantwoordelijkheid en de overdreven vrees voor verwikkelingen, zelfs die gunsten onthouden zou die het aan den vreemdeling bewees, ja hun wellicht zelfs met een bepaald verbod zou in den weg treden. En zoo schijnt dan dit pionierswerk, dat alleen door kloeke reizigers kan ondernomen worden, die daaraan uit liefde tot de wetenschap en tot roem des Vaderlands hun beste krachten, desnoods hun leven zelfs willen ten offer brengen, in den Nederlandsch-Indischen Archipel voorshands, in plaats van onder-

steund te worden, schier geheel buiten het bereik van ondernemende Nederlanders te zijn gesteld.

Mijn zoon wendde dus den blik naar Afrika, het groote tooneel waarop thans alle beschaafde natiën in het streven naar vermeerdering der geographische kennis met elkander wedijveren. Nederland heeft aan dien wedstrijd nog te weinig deelgenomen, en toch zijn ook daar Nederlandsche belangen te behartigen, toch mag ook daar Nederland op den duur niet enkel naar handelsvoordeelen streven, maar moet het het recht om daarin te deelen, koopen door deelneming in de moeielijkheden en gevaren der verkenning. Hoe kan men verwachten en vorderen, dat vreemden op den duur onze handelsbelangen zullen eerbiedigen, als wat wij doen enkel door zelfzucht wordt ingegeven en niets bijdraagt tot den algemeenen schat van kennis en ontwikkeling van het zwarte werelddeel? Het bestaan van het Afrikaansch fonds gaf daarbij de zekerheid, dat het althans aan een kern van de middelen voor eene expeditie in Afrika vereischt, niet geheel zou ontbreken.

In de Nieuwe Rotterdamsche Courant van 12 en 14 December 1883 plaatste eene blijkbaar zeer bevoegde hand een feuilleton, getiteld: »Onze stamgenooten, de trekboeren, als Portugeesche onderdanen bij de Cunene” Dit artikel, met de opwekking aan het slot, tot alle ondernemende Nederlanders gericht, om dit terrein te helpen onderzoeken en die boerenkolonie tot basis van verdere ontdekkingstochten te kiezen, besliste voor mijn zoon de keuze van het terrein, waaromtrent hij alleen nog in onzekerheid was blijven verkeerren. Een nader onderzoek van den staat onzer kennis van dat gedeelte van Afrika dat zich van Mossamedes en den Cunene-mond in zuidoostelijke richting naar de Transvaal uitstrekt, bevestigde hem in de overtuiging dat hij de rechte keuze had getroffen.

Het Aardrijkskundig Genootschap verbond zich, mits hij aan zekere voorwaarden kon voldoen, het fonds voor het onderzoek

van Afrika te zijner beschikking te stellen. Naar aanleiding hiervan ontwikkelde hij zijn plan tot eene Nederlandsche expeditie naar Zuidwest-Afrika in de Algemeene Vergadering des Genootschaps van 12 April 1884, en verwierf daarvoor de bevestiging der warme sympathie van alle aanwezigen.

Het fonds voor Afrika bedroeg echter, volgens de rekening door den Penningmeester in die Vergadering uitgebracht, op het einde van 1883 nog niet ten volle vierduizend gulden. Hierbij voegen zich nu wel de renten van het kapitaal en de gewone bijdragen over 1884 en 1885; maar dit alles kan ten hoogste enkele honderden guldens bedragen. Wel is mijn zoon met zijne medereizigers bereid de verblijfkosten zooveel mogelijk door de opbrengst der verzamelde voorwerpen en gegevens te dekken; maar toch behoeft het, gelijk hij in zijne voordracht opmerkte, geen betoog, dat, hoe ruimer zij van geld zullen voorzien zijn, zij zich des te vrijer zullen kunnen bewegen en de wetenschappelijke resultaten der onderneming des te overvloediger zullen kunnen zijn. Daarom, en zoo zal zeker ieder met hem concluderen, is elke versterking van het bovengenoemd fonds nuttig te achten. Om het reisplan op voldoende voet en volledig te kunnen uitvoeren, zal, aangenomen dat de reizigers op de beschreven wijze in de kosten van eigen onderhoud voorzien, naar eene globale raming eene som van ongeveer tienduizend gulden vereischt worden, zoodat aan het gevorderd bedrag nog merkkelijk meer dan de helft ontbreekt. Uit eigen fondsen ben ik bereid eene in verhouding tot mijne middelen niet onbelangrijke som daartoe bij te dragen, en vele belangstellenden zullen zich, hoop ik, genoopt gevoelen dat voorbeeld te volgen. Maar bovendien ben ik op het denkbeeld gekomen ook nog een buitengewoon middel tot versterking van het Afrikaansch fonds te beproeven. Ik heb sedert jaren, bij verschillende gelegenheden, en ten behoeve van verschillende Genootschappen of Tijdschriften, levensschetsen geschreven van onderscheiden Nederlanders, die

zich door geographische ontdekkingen of door studiën op het gebied van taal-, land- en volkenkunde, alles vooral met betrekking tot de Nederlandsche koloniën, hebben bekend gemaakt. Van deze schetsen heb ik besloten de uitvoerigste en belangrijkste, ten getale van zeven, tot eene herziene, verbeterde en aangevulde tweede uitgave te bestemmen, welke opbrengst, na aftrek der door de firma E. J. Brill, als uitgeefster, zoo zuinig mogelijk berekende kosten van papier en druk, geheel tot stijving van het Afrikaansche fonds zal strekken. Op die wijze kan ieder belangstellende, door den aankoop van een exemplaar, eene kleinigheid tot het fonds bijdragen, terwijl hij daarentegen in de gelegenheid wordt gesteld kennis te maken met eenige Nederlanders die de eer dier kennismaking wel waard zijn, en die, zoo ze niet allen beroemd mogen genoemd worden, althans allen verdienden het te wezen. De goedkeuring en belangstelling die aan de meeste dezer schetsen, in den beperkten kring waarvoor zij bestemd waren, bij de eerste verschijning te beurt viel, doet mij hopen dat ze ook in ruimeren kring niet ongunstig zullen ontvangen worden.

Mij rest een enkel woord over ieder dezer zeven schetsen met betrekking tot den oorsprong en de daarin gebrachte veranderingen te zeggen.

De levensbeschrijving van Philippus Baldaeus verscheen de eerste maal in het Tijdschrift »de Gids», jaarg. 1867, Dl. II, en was een uitvloeisel van de lectuur zijner werken in verband met een onderzoek naar den toestand der Kerk in de Nederlandsche Koloniën, dat mij destijds bezig hield. Zij is slechts zeer weinig veranderd. Volgens schriftelijke mededeelingen van den heer R. Baelde te Rotterdam zijn echter, vooral in het begin, eenige verbeteringen aangebracht.

De levensschets van Samuel van de Putte is de vrucht van een onderzoek, waartoe de aanleiding in den aanvang van dat stuk zelf is uiteengezet. Zij werd het eerst uitgegeven in het tweede deel (1877) van het Tijdschrift van het Aardrijkskundig

Genootschap; maar komt hier in geheel veranderden, zoo ik vertrouw voor een ruimer publiek meer genietbaren vorm voor. Terwijl ik daar alles textueel inlaschte wat ik in de weinige van van de Putte overgebleven schriftelijke aantekeningen omtrent zijn geographische ontdekkingen en nasporingen heb kunnen vinden, heb ik hier alles uitgeworpen wat niet in eene eigenlijke biographie behoort, en het verhaal van zijn leven op enkele punten naar veranderd inzicht gewijzigd.

De levensbeschrijving van Reinwardt werd door mij samengesteld in 1856, op verzoek der Redactie van de »Handelingen en geschriften van het Indisch Genootschap te 's Gravenhage'', die destijds zorgde voor eene reeks van biographiën der voornaamste mannen die zich ten opzichte van Nederlandsch Indië hadden verdienstelijk gemaakt. Het nieuwe licht dat in 1858 over de handelingen en tochten van Reinwardt is opgegaan, door de uitgave zijner »Reis naar het oostelijk gedeelte van den Indischen Archipel in 1821'', het daarbij gevoegde levensbericht en de gewichtige bijlagen, heeft eene ingrijpende omwerking van sommige gedeelten noodig gemaakt, waarbij ik tevens de hier en daar voorkomende aanhalingen uit Reinwardt's geschriften, voor zoover zij in het Latijn waren geschreven, in het Hollandsch heb vertaald.

De levensschets van Brumund werd in 1864 geschreven voor den jaarlijkschen bundel »Levensberichten'' van de afgestorven leden der Maatschappij voor Nederlandsche Letterkunde. De belangrijkste veranderingen, thans daarin gebracht, zijn een gevolg van de uitgave uit Brumund's papieren van de in onvoltooiden staat nagelaten, maar ook zóó even uitgebreide als belangrijke »Bijdragen tot de kennis van het Hindoeïsme op Java'', in Deel XXXIV (1868) der Verhandelingen van het Bataviaasch Genootschap. De lijst van Brumund's geschriften liet ik, als voor dezen bundel niet passende, achterwege.

De vijfde levensschets, die van Prof. T. Roorda, werd door

mij voorgedragen in eene Vergadering der Tweede Klasse van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen en opgenomen in het Jaarboek der Akademie voor 1874. Zij heeft slechts weinig verandering ondergaan; de voornaamste bestaat daarin, dat ook hier eenige plaatsen uit Roorda's schriften, in de vroegere uitgaaf in het Latijn aangehaald, thans door eene Hollandsche vertaling vervangen zijn.

De levensbeschrijving van van Hoëvell daarentegen kan bijna als een geheel nieuw stuk beschouwd worden. Wel vormt het stukje dat ik over van Hoëvell, op verzoek der Redactie van den Nederlandschen Spectator, in den Jaargang 1879 van dat Tijdschrift leverde, den grondslag der tegenwoordige biographie; maar ik heb er enkele trekken aan toegevoegd, zoowel uit het vroeger door mij geschreven artikel »van Hoëvell» in de »Geïllustreerde Encyclopaedie» van den Heer Winkler Prins, als uit het latere bijschrift bij van Hoëvell's portret in »Eigen Haard.» Bovendien dank ik een en ander aan de levensbeschrijvingen van van Hoëvell in het Tijdschrift voor Neerl. Indië, Jaarg. 1879, en in de »Mannen van beteekenis», beide door den heer G. H. van Soest, die vooral in de laatste jaren den dagelijkschen en vertrouwden omgang van van Hoëvell genoot, en eindelijk heb ik ook nog, vooral voor de gewichtige jaren 1848 tot 1850, veel gebruik gemaakt van eenige brieven van van Hoëvell, met wien ik toen vooral in drukke correspondentie stond, en waarvan ik tot mijne blijdschap vele bewaard heb, die ons een blik in zijn gemoedsleven doen slaan en den laster waaraan hij destijds bloot stond te schande maken.

De laatste biographie eindelijk, die van de Jonge, heeft een gelijken oorsprong als de vijfde en is overgenomen uit het Jaarboek der Akademie voor 1880. Er is echter meer in veranderd, omdat in het oorspronkelijke stuk veel over de verhouding van den heer de Jonge tot de Akademie gezegd wordt, en ook eenige bijzonderheden voorkomen die ik het destijds nuttig vond te zeg-

gen, maar die tot het leven van de Jonge in te losse betrekking staan, om thans nog in zijne biographie eene plaats te mogen vinden. Dit stuk is dus aanmerkelijk bekort.

Indien aan dit boekje eene goede ontvangst mocht ten deel vallen, en de uitgave voor de Cunene-expeditie de gewenschte vruchten opleveren mocht, zou ik zeer geneigd zijn, als leven en voldoende krachten mij gespaard worden, in het volgende jaar met gelijk doel een tweeden bundel biographiën in het licht te geven, die echter allen nog te schrijven zijn, al heb ik er ook reeds eenige bouwstoffen voor verzameld. Ik zou ze, behoudens mogelijke latere wijziging van mijn plan, willen wijden aan Abel Jansz. Tasman, Hendrik Adriaan van Rhee de van Draakestein, Hadrianus Relandus, Johan Maurits Mohr, P. Melvill baron van Carnbee, Juan Maria Schuver en Mr. S. C. J. W. van Musschenbroek.

P. J. VETH.

Leiden, 16 April 1884.
